

KALENDÁŘTUM
osobností a událostí
na rok 2025

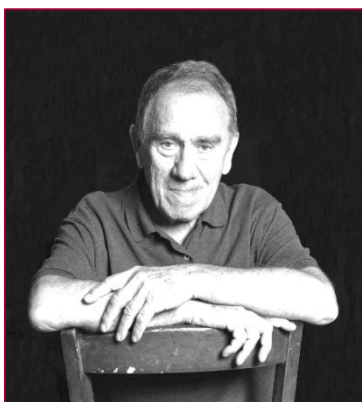
JANUÁR

6.1. - 170. výročie narodenia *Eleny Maróthy-Šoltésovej* (6.1.1855 - 11.2.1939)

Elena Maróthy-Šoltésová – slovenská prozaička, redaktorka a publicistka. Pochádzala z rodiny slovenského básnika obdobia romantizmu Daniela Maróthyho. Vzdelanie získala na nemeckom dievčenskom ústave v Lučenci a Poprade. Po sobáši s obchodníkom Ľ. M. Šoltésom sa presťahovala do Martina, kde sa mohla venovať literárnej, kultúrnej a spoločenskej činnosti. Po celý život sa angažovala v ženskom hnutí. Zdôrazňovala potrebu vzdelania žien a ich miesto v národnom hnutí – tieto myšlienky našli uplatnenie aj v jej dielach. Angažovala sa v spolku slovenských žien Živena a v rokoch 1894 – 1927 bola jeho predsedníčkou. Pod jej vedením zriadila Živena niekoľko rodinných škôl a kurzov pre dievčatá. Do literatúry vstúpila krátkymi prózami uverejnenými v časopise Slovenské pohľady – *Na dedine* a *Prípravy na svadbu*. Osobnú tragédiu, smrť malej dcéry Elenky a dospelého syna Ivana, spracovala v zápiskovej knihe *Moje deti*, ktorá predstavuje jej najviac oceňované dielo. K autobiografickým prózam patrí i spomienková kniha *Sedemdesiat rokov života*. Svojou všestrannou činnosťou sa stala priekopníčkou v rôznych smeroch, no hlavne sa stala uznávanou vedúcou osobnosťou slovenského ženského hnutia. Hoci literárna tvorba E. M. Šoltésovej zostala v tieni „klasikov“, jej prozaická, kultúrna a organizačná činnosť tvorila od začiatku osemdesiatych rokov 19. storočia až do tridsiatych rokov 20. storočia dôležitú súčasť slovenského kultúrneho života.

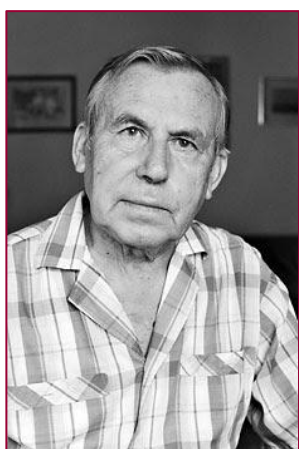
8.1. - 90. výročie narodenia *Miroslava Cipára* (8.1.1935 - 8.11.2021)

Miroslav Cipár – maliar, animátor, sochár, scénograf, grafik, ilustrátor, grafický dizajnér, kresliar, dizajnér. Pochádza z Vysokej nad Kysucou. Navštevoval gymnázium v Žiline a v rokoch 1953 – 1955 študoval na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského a potom prestúpil na Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave, kde študoval maľbu u profesorov Vincenta Hložníka, Dezidera Millyho a Petra Matejku. Štúdium ukončil v roku 1961 a odvtedy pôsobil na voľnej nohe. V šesťdesiatych rokoch patril k zakladateľom Clubu grafikov a k spoluzakladateľom medzinárodnej prehliadky originálov ilustrácií detských kníh *Bienále ilustrácií Bratislava*. Patril k hlavným protagonistom *Nežnej revolúcie* a bol členom hnutia *Verejnosc proti násiliu*. Je jedným z najplodnejších slovenských umelcov, rozsah jeho činnosti je veľmi široký. Počas svojho profesionálneho pôsobenia získal mnoho ocenení hlavne

za svoju ilustrátorskú tvorbu (čestné uznania zo súťaže *Najkrajšia kniha Československa*, medaily na *International Buchkunst Ausstellung* v Lipsku, cenu *Zlatý orol* na Festivale knižného dizajnu v Nice, *Zlaté plakety* na *Bienále ilustrácií*, *Cenu Pavla Straussa* atď.), mal desiatky samostatných výstav a bolo o ňom vydaných niekoľko obrazových monografií. Ilustroval a navrhol obálky stoviek kníh, kreslil do detských časopisov *Slniečko*, *Ohník* a *Zornička*, upravoval časopis *Mladá tvorba*, navrhoval plagáty. Je najúspešnejším slovenským autorom značiek a patrí k najlepším slovenským kaligrafom.

18.1. - 25. výročie úmrtia Júliusa Lenka (10.12.1914 - 18.1.2000)

Július Lenko (pseudonym Daniel Jozef, Elo Strmina, J. Oknel, atď.) – slovenský básnik a prekladateľ. Vystupoval ako vlastenec so silným vzťahom k domovu, ktorý si však okrem vlastnej kultúry vážil aj kultúrnych iných národov. Študoval na gymnáziu v Liptovskom Mikuláši. Po štúdiách na FF UK v Bratislave pôsobil ako stredoškolský profesor. Neskôr pracoval na Povereníctve školstva a kultúry a posledným zamestnaním bolo vydavateľstvo Tatran, kde pracoval ako redaktor až do dôchodku. Prvé básne publikoval už ako stredoškolák v časopisoch *Slovenský ľud*, *Nový rod* a *Svojeť*. Publikačnú činnosť zintenzívnil počas vysokoškolských štúdií v časopisoch *Slovenské smery*, *Slovenské pohľady*, *Elán*, *Pero* a *Nové slovo*. Knižne debutoval básnickou zbierkou *V nás a mimo nás*. Jeho tvorba bola silne ovplyvnená poetizmom a nadrealizmom. Vo svojich dielach sa venoval téme dobového vystaňovania a ľúbostnej lyrike, neskôr sa v jeho tvorbe objavovali i témy vojny, utrpenia, či spomienok na detstvo a mladosť. Okrem vlastnej tvorby sa venoval aj prekladaniu z nemčiny, francúzštiny a ruštiny. K jeho najvýznamnejším básnickým zbierkam patria *Hviezdy ukrutnice*, *Stužková slávnosť*, *Večerné verše*, *Objatie*, *Čakaj ma pri púpavách* a iné.

21.1. - 80. výročie vypálenia slovenských obcí Kľák a Ostrý Grúň (21.1.1945)

Kľák a Ostrý Grúň – 21. január 1945 sa zapísal čiernymi písmenami do slovenských dejín. V tento deň sa obidve obce stali dejiskom najväčšieho masakru zo strany vtedajšej nemeckej okupačnej moci. Viaceré partizánske oddiely si práve z týchto obcí vybudovali svoju základňu, čo nebolo možné utajiť. Potom ako sa 18. januára skupinka partizánov dostala do prestrelky s Nemcami, zorganizovali okupanti brutálnu odvetu: vypálenie oboch „partizánskych“ obcí a vyvraždenie ich obyvateľstva. V *Ostrom Grúni* padlo vraždeniu za obeť 62 obyvateľov, v *Kľaku*

84. Dovedna to bolo 146 osôb, z toho 56 žien a 38 detí. Pôvodne naplánovaný cieľ vyvraždiť všetko obyvateľstvo, nacisti nakoniec nerealizovali. Stalo sa tak pravdepodobne po intervencii miestneho katolíckeho kňaza Kľuchu, pôvodom karpatského Nemca, ktorý sa svojich farníkov pred nemeckým veliteľom zastal. Tragédia *Kľaku* a *Ostrého Grúňa* sa stala symbolom nacistických represálií voči civilnému obyvateľstvu. Proti svojej vôli sa tak obe obce súčasne zaradili medzi také európske pojmy ako „Lidice“ (Čechy), či „Nový Sad“ (Juhoslávia).

27.1. - 20. výročie vyhlásenia Medzinárodného dňa pamiatky obetí holokaustu (27.1.2005)

Medzinárodný deň pamiatky obetí holokaustu

– vyhlásilo ho Valné zhromaždenie Organizácie spojených národov (OSN) 1. novembra 2005 na 42. plenárnom zasadaní. Zvolený dátum sa symbolicky viaže k oslobodeniu nacistického koncentračného a vyhladzovacieho tábora *Auschwitz* sovietskou armádou v januári 1945. Dňa 27.1.2025

uplynulo presne 80. rokov od tejto udalosti. *Koncentračný tábor Auschwitz* založili nacisti v roku 1940 a pôvodne slúžil na internáciu politických väzňov a vojnových zajatcov. Funkciu koncentračného tábora plnil počas celej svojej existencie, no nacisti z neho zároveň vytvorili najväčší vyhladzovací tábor. Vôbec prvý transport *Židov* zo *Slovenska* s tisíckou židovských dievčat a mladých žien, bol vypravený z *Popradu* v marci 1942. V tomto roku z územia vtedajšieho *Slovenska* vypravili celkovo 19 transportov. Na jeseň 1944 po obnovení transportov, boli deportované ďalšie tisícky slovenských *Židov*. Celkovo ich za bránami tohto tábora zavraždili približne milión.

27.1. - 125. výročie narodenia Hany Meličkovej (27.1.1900 - 7.1.1978)

Hana Meličková – významná slovenská herečka, spoluzakladateľka slovenského profesionálneho divadla. Narodila sa v rodine martinského učiteľa a hudobného skladateľa Jána Melička. Pôvodne študovala hudbu na pražskom konzervatóriu, no neskôr ju zlákal herectvo. V rokoch 1923 – 1926 pracovala ako učiteľka na Župnej hudobnej škole v Martine. Od roku 1926 až do roku 1976 bola členkou činohry SND v Bratislave. Za obdobie svojho pôsobenia v Slovenskom národnom divadle stvárnila takmer 200 postáv. V roku 1955 získala titul *zaslúžilá umelkyňa* a v roku 1961 titul *národná umelkyňa*. Okrem divadelných inscenácií je známa aj vďaka účinkovaniu vo filmových inscenáciách ako *Ženský zákon*, *Rok na dedine*, *Zemianska česť*, *Statočný zlodej* a iné.

FEBRUÁR

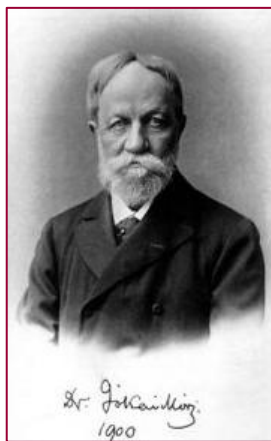
4.2. - 205. výročie narodenia Boženy Němcovej (4.2.1820 - 21.1.1862)

Božena Němcová – česká spisovatelka, predstaviteľka romantizmu v českej literatúre. Pôvod spisovateľky, jednej z výrazných autoriek českej obrodeneckej éry a zakladateľky novodobej českej prózy, je zahalený tajomstvom. Podľa oficiálnych prameňov sa narodila ako Barbora Novotná (neskôr Barbora Panklová). Výrazne ju ovplyvnila rodinná výchova babičky Magdalény Novotnej – prostej vidieckej ženy. Literárne začala byť činná prispievaním do mnohých časopisov

rôznymi básňami, poviedkami, cestopisnými črtami, rozprávkami a hádankami. Výber z tvorby – *Ženám českým, Moja vlasť, Divá Bára, Dobrý člověk, Štyri doby, V zámku a pod zámkom, Národné báchorky a povesti* (7 zväzkov českých rozprávok). Mala pozitívny vzťah k Slovensku, kde strávila istý čas. K tomuto obdobiu sa viažu cestopisy – *Z Uher, Obrazy zo života slovenského, Kraje a lesy na Slovensku, Slovenské rozprávky a povesti* (10 zväzkov). Známu sa však stala románom *Babička*, ktorý mal v Čechách viac ako 300 vydaní a bol preložený do 21 jazykov. B. Němcová sa spája s úsilím o ženskú a národnú emancipáciu.

18.2. - 200. výročie narodenia Móra Jókai (18.2.1825 - 5.5.1904)

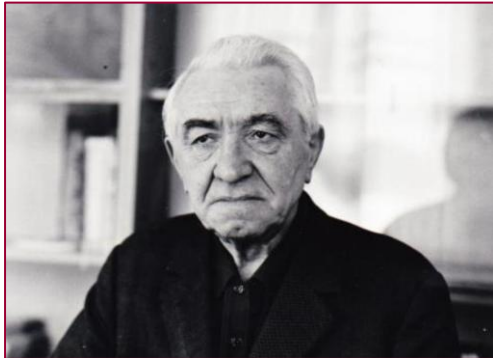
Mór Jókai – maďarsky píšuci prozaik, dramatik, publicista, ktorý do veľkej miery ovplyvnil vývoj maďarskej prózy a vedúca osobnosť maďarského kultúrneho a politického života v druhej polovici 19. storočia. Narodil sa v Komárne, v šľachtickej rodine. Vyštudoval právo, no počas celého života sa venoval literatúre. Vo svojej tvorbe sa zameril na históriu a dejiny Uhorska a udalosti revolúcie v roku 1848, v ktorej sa aj on sám aktívne angažoval. Po rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867 sa naplno zapojil do politického života, keď bol opakovane zvolený za poslanca do uhorského snemu. Do literatúry sa dostáva ako autor poviedok, ktoré vyšli v novinách *Pesti Hirlap* a *Életképek*. Prelomovým sa pre neho stal rok 1846 kedy uzrel

svetlo sveta jeho prvý román *Všedné dni*. Je autorom viac ako stovky románov, v ktorých spájal reálne historické udalosti s vymysleným dejom a fiktívnymi postavami. Diela tohto nadčasového autora získali štatút nesmrteľnosti aj vďaka tomu, že boli preložené do viac než 20-tich jazykov a niektoré z nich boli aj sfilmované. Jeho slovenský pôvod si pripomíname festivalom maďarských amatérskych divadelných súborov na Slovensku, ktorý sa už tradične

koná v Komárne (rodisku) a nesie názov *Jókaiho dni*. Výber z tvorby – *Zlatý človek*, *Synovia človeka s kamenným srdcom*, *Čierne diamanty*, *Zlatý vek Sedmohradska*, *Uhorský nabob*, *Turci v Uhorsku*, *Levočská biela pani*, *Milovaný až na popraviisko*, *Malí králi* a iné.

26.2. - 115. výročie narodenia a 50. výročie úmrtia *Alexandra Matušku* (26.2.1910 - 1.4.1975)

Alexander Matuška (pseudonym Fedor Tomšič, Matúš Meščerjakov) – literárny kritik, esejista, publicista a pedagóg. Tvorca modernej slovenskej esejistiky. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici a na Filozofickej fakulte KU v Prahe. Publikovať začal už počas štúdií v Prahe. Po získaní pedagogického vzdelania pôsobil ako stredoškolský profesor. Prvým jeho pôsobiskom boli **Levice**, potom učil v Bratislave, Michalovciach a v Banskej Bystrici. Po 2. svetovej

vojne sa natrvalo usadil v Bratislave. Prešiel niekoľkými zamestnaniami. Pracoval ako redaktor *Národnej obrody*, lektor francúzskej literatúry nakladateľstva *Pravda* a šéfredaktor *Slovenských pohľadov* a od r. 1959 až do konca života pôsobil ako vedecký pracovník Ústavu slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied. Jeho početné eseje a kritické state vychádzali nielen v mnohých časopisoch, ale aj knižne. K najznámejším dielam patria – *Vajanský prozaiik*, *Profily*, *Štúrovci*, *Nové profily*, *Vavríny nevädnuce*, *Pre a proti*, *Človek proti skaze*. Za celoživotnú prácu mu bol v roku 1969 udelený titul *národný umelec*.

28.2. - 150. výročie narodenia *Viliama Figuša Bystrého* (28.2.1875 - 11.5.1937)

Viliam Figuš Bystrý (pseudonym Ján Bystrý) – hudobný skladateľ, pedagóg, klavirista, zbormajster a dirigent. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici, ďalej pokračoval v štúdiách na Učiteľskom ústave v Banskej Štiavnici a v roku 1914 absolvoval skúšku na Hudobnej akadémii v Budapešti. Pôsobil ako učiteľ a organista v Pilisi (pri Budapešti), v Ostrej Lúke, Zvolenskej Slatine a od r. 1927 v Banskej Bystrici, kde bol aj učiteľom hudby na tamomšom učiteľskom ústave a na hudobnej škole vo Zvolene. Na všetkých pracoviskách

zároveň pôsobil ako dirigent spevokolov, hral na organe a vystupoval ako organizátor umeleckého života. Vo svojej tvorbe vychádzal zo stredoslovenských, maďarských a kuruckých ľudových piesní a balád. Popri komornej a zborovej tvorbe sa skladateľsky najviac realizoval komponovaním lyrických piesní (zhudobnil texty niektorých slovenských básnikov),

zborov, klavírnych, organových i orchestrálnych skladieb. Jeho najrozsiahlejším dielom je opera *Detvan* (1924 – 26), ktorá bola prvým pokusom o slovenskú národnú operu (libreto vytvoril s Emilom Boleslavom Lukáčom podľa rovnomennej lyrickoepickej básnickej skladby Andreja Sládkoviča) a 1928 ju Oskar Nedbal uviedol v SND v Bratislave. Bol zakladajúcim členom a neskôr aj predsedom *Spolku slovenských umelcov*.

MAREC

1.3. - 105. výročie Slovenského národného divadla (1.3.1920)

Slovenské národné divadlo – jeho históriu začal písať český divadelný súbor v bratislavskej budove *Mestského divadla*, kde dovtedy hrávali maďarské a nemecké súbory. Pre plánované SND sa v kalendári *Mestského divadla* podarilo vymôcť ročne tri mesiace – delili sa s nemeckou a maďarskou sezónou. Na začiatku sa dohodli, že Jeřábkové tri súbory – činoherný, operný, operetný, odohrajú prvú sezónu od 1. marca do 26. júla 1920 vo vlastnej réžii. Takto spoločnosť uvádzaná aj ako *Východočeské divadlo*, začala

1. marca 1920 písať históriu našej prvej scény premiérou Smetanovej „*Hubičky*.“ Tento dátum sa považuje aj za oficiálny vznik SND. Mestskí radní plánovali až na päť rokov zmluvne zaviazat' divadlo pre súbory hrajúce v nemčine a maďarčine, avšak vďaka československému ministrovi s plnou mocou pre Slovensko *Vavrovi Šrobárovi* sa podarilo presadiť, aby v divadle hral profesionálny český súbor. S jeho pomocou sa podarilo založiť *Družstvo Slovenského národného divadla*. V tom čase totiž bola profesia herca zaznávaná, málokto herci, speváci pracujúci na ochotníckej báze, by boli ochotní odísť zo svojho zamestnania, domova, hrať každý večer a v rýchlom tempe študovať nové inscenácie. Hoci Slovenské národné divadlo nevzniklo z potreby širokého obyvateľstva a prvé sezóny hrávalo až na málo výnimiek v českom jazyku, mali by sme byť vďační všetkým tým, ktorí sa pričínili o to, že vôbec vzniklo.

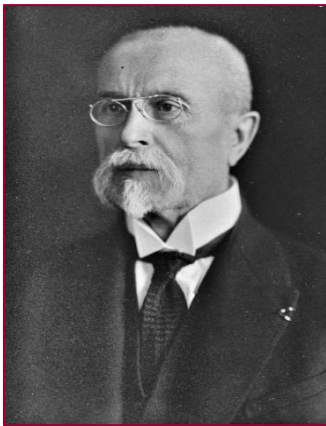
5.3. - 270. výročie narodenia Jozefa Ignáca Bajzu (5.3.1755 - 1.12.1836)

Jozef Ignác Bajza – farár, spisovateľ, autor satír a epigramov a autor prvého románu v slovenčine. Pochádzal zo zámožnejšej gazdovskej rodiny. Od roku 1777 študoval za katolíckeho kňaza v Pázmáneu vo Viedni. Po vysviacke v roku 1780 sa stal kaplánom v Ostrihome a o tri roky dostal faru v Dolnom Dubovom, kde pôsobil takmer dvadsať rokov. Tam vznikla aj podstatná časť jeho diela. Pre prudkú, sebavedomú povahu sa však často dostával do konfliktov s cirkevnou aj so svetskou vrchnosťou. Svoje spisovateľské poslanie videl v propagácii pokrokových

osvietenských názorov a reforiem. So svojimi súčasníkmi *Bernolákom* a *Fándlym* súperil o prvenstvo v uvádzaní slovenčiny do literatúry. Bajza vstupoval do literatúry v období, keď k nám prichádzali myšlienky osvieteného absolutizmu, súvisiace s reformami *Márie Terézie* a najmä *Jozefa II.* V mladosti bol horlivým stúpencom josefínskych reforiem a ako spisovateľ ich aj propagoval. Ešte ako vyše osemdesiatročný sa zaujímal o činnosť *Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej* a finančne ho aj podporil. To potvrdzuje, že nikdy neprestal mať záujem o národnobuditeľské hnutie. Výber z tvorby – *Rozličných veršov knižka prvňa, Veselé účinki a rečeňi, které k stráveňu trúchlíivích hodín zebrał a vidal....* (kniha anekdot, humoristických rozprávání, poviedok a hádaniek), *Slovenské dvojnásobné epigrammata...* a ďalšie. Najvýznamnejším jeho dielom je prvý slovenský román *René mláďenca, príhodi a skúsenosti*.

7.3. - 175. výročie narodenia *Tomáša Garrigua Masaryka* (7.3.1850 - 14.9.1937)

Tomáš Garrigue Masaryk – prvý prezident ČSR, československý filozof, sociológ, pedagóg, politik, štátnik a novinár, jeden zo zakladateľov ČSR. Narodil sa v chudobnej rodine, kde otec bol Slovak a mama Češka. Vo Viedni sa vyučil za kováča. V Brne a Viedni študoval na gymnáziu. Po maturite absolvoval štúdium filozofie na Viedenskej univerzite. Po skončení štúdia odišiel do Lipska, kde sa zoznámil so svojou budúcou americkou manželkou, po ktorej si vzal priezvisko *Garrigue*. Spočiatku sa venoval najmä organizácii vedeckého života v oblasti filozofie, sociológie a politiky. V Prahe sa zapojil do politického života a tam odštartoval svoju politickú kariéru. Bol tvorcom novodobej teórie „čechoslovakizmu“

a jednotného československého národa, považoval teda Čechov a Slovákov za jeden národ. Po vypuknutí prvej svetovej vojny sa rozhodol postaviť proti Rakúsko-Uhorsku, lebo videl možnosť oslobodenia Čechov a Slovákov a v decembri 1914 odišiel do emigrácie (Švajčiarsko, Francúzsko, Veľká Británia), kde pôsobil ako predstaviteľ protihabsburského odboja. Spolu s *Edvardom Benešom* a *M. R. Štefánikom* založili v roku 1916 v Paríži *Národnú radu československú* a *Masaryk* sa stal jej predsedom. V máji 1918 sa podieľal na príprave *Pittsburskej dohody* a stal sa jedným z jej signatárov. V októbri sa stal predsedom dočasnej česko-slovenskej vlády v Paríži a v novembri ho *Revolučné národné zhromaždenie* zvolilo za prezidenta. Za obdobie rokov 1914 až 1937 bol niekoľkokrát nominovaný na Nobelovu cenu za mier. Výber z tvorby – *Konkretná logika, Česká otázka, Ideály humanitní, Spomienky, Nová Evropa, Cesta demokracie* a mnoho ďalších.

18.3. - 765. výročie narodenia *Matúša Čáka Trenčianskeho* (18.3.1260 - 18.3.1321)

Matúš Čák Trenčiansky – uhorský šľachtic a vojvodca, palatín, trenčiansky župan, oligarcha a politik. V súdobých reáliách bol najmocnejším vládcom celého terajšieho západného a stredného Slovenska. Prezývali ho aj „*pán Váhu a Tatier*“. Pochádzal z mocného rodu *Čákovcov*, ktorého príslušníci po celé stáročia verne slúžili uhorským arpádovským kráľom. Tento šľachtický rod pochádzal z oblasti Ostrihomu. *Matúš Čák* sa nikdy nepovažoval za Slováka, ale hrdo sa hlásil k uhorskému národu (*Natio Hungarica*). Jeho mocenské snahy začali naberať na sile, keď prestal sympatizovať s vládou *Ondreja III.* Od roku 1304 vystupoval ako samostatný vládca a bol vážnym konkurentom

panovníka. Na vrchole svojej moci v rokoch 1311 až 1312 ovládal 14 žúp a vlastnil vyše 50 hradných panstiev. Patril medzi legendárne postavy slovenskej histórie a literatúry. Pre mnohé generácie národných buditeľov sa stal romantickým hrdinom vzdorujúcim uhorskej moci a *Matúšova zem* sa stala akýmsi prototypom slovenského kniežatstva, ktoré zohralo nemalú úlohu pri slovenskom národno-vedomovacom procese. V tomto duchu bol vyobrazovaný ako nositeľ emancipačných a historických ideí ukazujúcich Slovensko a Slovákov ako rovnoprávny celok a národ v mnohonárodnom Uhorsku.

24.3. - 240. výročie narodenia *Jána Hollého* (24.3.1785 - 14.4.1849)

Ján Hollý – slovenský katolícky kňaz, básnik, prekladateľ a národný buditeľ, predstaviteľ klasicizmu. Narodil sa v Borskom Mikuláši, v chudobnej roľníckej rodine. V Trnave absolvoval dva roky filozofické štúdiá a potom prešiel na štúdium teológie. Už v tomto čase sa venoval písaniu básní a prekladu gréckych a latinských hrdinských básní. Stal sa tzv. *slovenským Homérom*. Po vysvätení za kňaza pôsobil v rôznych farnostiach, ale najväčšiu časť svojho kňazského života prežil v Maduniciach. Priťahovala ho slovenská tematika, minulosť vlastného národa a hlavne obdobie

Veľkomoravskej ríše. Štúrovci v ňom videli veľkú osobnosť a autoritu národného života. Výber z tvorby – *Rozličné básne hrdinské, elegické a lyrické* (preklady Vergília, Homéra, Ovídia...), víťazná báseň *Svätopluk, Cyrillo-Methodiada, Sláv, Selanki, Žalospevi a sväté písmo* a mnoho ďalších.

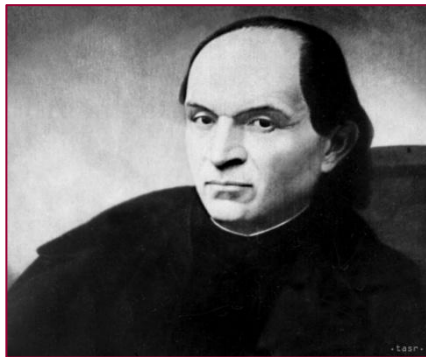
27.3. - 30. výročie úmrtia *Margity Figuli* (2.10.1909 - 27.3.1995)

Margita Figuli (pseudonymy Morena, Oľga Morena) – slovenská spisovateľka, prekladateľka a autorka literatúry pre deti a mládež, predstaviteľka slovenskej lyrizovanej prózy. Narodila sa v roľníckej rodine. Stredoškolské štúdiá začala na gymnáziu v Dolnom Kubíne, no maturovala na Obchodnej akadémii v Banskej Bystrici. Literárne tvoriť začala už v roku 1930 v rôznych časopisoch – *Slovenská nedeľa*, *Elán*, *Slovenské pohľady*, *Živena* a iné. Po štúdiách pracovala v Tatra banke, odkiaľ ju v roku 1941 prepustili za odvážnu protivojnovú novelu *Olovený vták*. Odvtedy sa už venovala len literárnej činnosti. Je výraznou predstaviteľkou slovenského naturizmu v románovej tvorbe. Výber z tvorby – *Olovený vták*, *Tri gaštanové kone*,

Babylon, *Vlci v dolinách*, *Mladosť*, *Adrianina niť*, *Balada o Jurovi Jánošíkovi* a iné. Je držiteľkou ocenení *zaslúžilá umelkyňa* a *národná umelkyňa*.

30.3. - 205. výročie narodenia *Andreja Sládkoviča* (30.3.1820 - 20.4.1872)

Andrej Sládkovič (vl. menom Andrej Braxatoris) – slovenský básnik, literárny kritik, evanjelický farár, publicista a prekladateľ. Pochádzal z rodiny učiteľa a literáta Ondreja Braxatorisa. Vzdelanie získal na piaristickom gymnáziu v Krupine, v evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici a v Bratislave. Štúdium završil na univerzite v Halle, na teológii. V roku 1841 začal pôsobiť v spolku *Ústav reči a literatúry česko-slovenskej*. Jeho literárne začiatky sa datujú od čias pôsobenia v Bratislave.

Prvé básne uverejňoval v almanachu *Nitra* a časopise *Orol tatranský*. V roku 1847 bol ordinovaný za kňaza a ešte v tom roku začal pôsobiť ako evanjelický kňaz v Hrochoti a neskôr v Radvani nad Hronom, kde pôsobil až do svojej smrti. Bol pod silným vplyvom *Ludovíta Štúra* a patril k vedúcim osobnostiam jeho družiny. Stal sa jedným zo zakladajúcich členov *Malice slovenskej*. Už počas štúdií si privyrábal ako súkromný učiteľ. Tak sa stretáva so svojou životnou láskou, *Marínou Pišlovou*, ktorej venoval lúboštnú báseň *Marína* (jedno z najkrajších diel slovenskej lúboštnej poézie), ktorá je spolu s lyricko-epickou básňou *Detvan* vrcholom jeho básnickej tvorby. Popri poézii sa venoval aj prekladaniu z ruštiny, francúzštiny a z nemčiny. Výber z tvorby: *Marína*, *Detvan*, *Sôvety v rodine Dušanovej*, *Ctibor*, *Nehaňte ľud môj*, *Krajanom*, *Mládenec*, *Milica*, *Ohlasy*, *Prosba* a mnoho ďalších.

APRÍL

2.4. - 220. výročie narodenia a 150. výročie úmrtia Hansa Christiana Andersena (2.4.1805 - 4.8.1875)

Hans Christian Andersen – dánsky prozaik, dramatik, básnik a rozprávkar. Pochádzal z chudobnej vidieckej rodiny a už v mladom veku musel kvôli chudobe pracovať v továrni. Neskôr odišiel do Kodane a živil sa ako bábkoherec, či spevák. Vďaka priazni mecenášov mohol študovať a písať hry, básne a romány. Okrem rozprávok písal aj romány. Literárnu tvorbu začínal básňami a cestopismi. Jeho

autobiografický román *Rozprávka môjho života* je vrcholom jeho beletristickej tvorby. Slávnym sa stal predovšetkým vďaka rozprávkam. Krehký svet, v ktorom ožívajú predmety a citlivý pohľad do vnútra postáv mu zabezpečili miesto vo svetovej literatúre. Prvú rozprávku napísal ako tridsaťročný a poslednú tri roky pred smrťou. Rozprávky prvý raz uzreli svetlo sveta v lacnom zošitovom vydaní v roku 1835. *Andersen* potom vydával podobný zošit každý rok pred Vianocami. Iba v dvanástich sa objavujú ľudové motívy, ostatné sú dielom jeho fantázie. Silným motívom sú nepochopení a nemilovaní, akoby na okraji spoločnosti. S nimi sa totiž dokázal najlepšie identifikovať. Rozprávky boli preložené do mnohých jazykov, ovplyvnili tvorbu mnohých spisovateľov a podľa nich bolo vytvorených množstvo rozprávkových filmov. Jeho diela z neho urobili uznávaného autora. Výber z rozprávok – *Malá morská panna, Cisárovo nové šaty, Kvety malej ldy, Cínový vojačik, Palculienka* a iné.

5.4. - 80. výročie prijatia Košického vládneho programu (5.4.1945)

Košický vládný program – program novej československej vlády, bol programový dokument vyhlásený na prvej plenárnej schôdzi vlády Národného frontu Čechov a Slovákov v Košiciach. Dokument určoval zásady budúcej politiky, v ktorom mali však od začiatku hlavný vplyv komunisti. V oblasti vnútornej politiky program určoval aj to, ktoré strany môžu pôsobiť a ktoré budú zakázané. Nová štátna správa sa mala budovať na

základe národných výborov. Ďalej hovoril o potrestaní zradcov a kolaborantov a boli v ňom zakotvené princípy kolektívnej viny Nemcov a Maďarov s tým, že im bude zrušené štátne občianstvo. Košický vládný program fakticky znamenal výrazný politický posun doľava a právne ukotvil zblížovanie so Sovietskym zväzom, čím vlastne nasmeroval cestu k nastoleniu komunistického režimu v Československu.

8.4. - 75. výročie narodenia *Júliusa a Františka Držíkovcov (8.4.1950)*

Július Držik (+13.11.1996) – ochotnícky herec a dramaturg, osobnosť Levíc. Rodák z Plavých Vozokan. Starší z bratov – dvojčiek sa od mladosti aktívne venoval ochotníckemu divadlu, neskôr sa k nemu pridal aj mladší brat. Prvýkrát si spolu zahrli v inscenácii *Pohľadnica z Benátok*. Za stvárnenie *Clea* v uvedenej hre získal *cenu za herecký výkon* v divadelnej sezóne 1978 – 1979. Od roku 1982 pôsobil ako vedúci ochotníckeho divadelného súboru *Slovenské pohronské javisko* pri MsOS v Leviciach. Dramaturgicky sa podieľal na spracovaní viacerých divadelných inscenácií. V roku 1989 získal *cenu za mužský herecký výkon* v hre *Sonáta príšer*.

František Držik (+19.10.1995) – ochotnícky herec, dramaturg, režisér a scénograf, osobnosť Levíc. Rodák z Plavých Vozokan. Bol mladší z bratov – dvojčiek, ktorý sa významnou mierou zaslúžili o rozvoj ochotníckeho divadla v Leviciach. Podobne ako jeho brat, aj on bol členom Slovenského pohronského javiska pri MsOS v Leviciach. Inscenácia *Pohľadnica z Beátok* bola jeho hereckým debutom. Prvý úspech zožal v hre J. Bukovčana *Slučka pre dvoch*. Herecký talent naplno rozvinul v roli vládcu *Oidipa* v rovnomennej divadelnej hre. Jeho režisérskym debutom bola inscenácia *Ryba pre štyroch*, ktorá zaujala odbornú kritiku. Upravoval a režíroval množstvo divadelných hier. V roku 1992 získal *cenu poroty za dramatický debut* *Hľadanie*. Bol objaviteľom a učiteľom mladých ochotníckych talentov. Jeho zásluhou sa stali Levice v celoslovenskom povedomí mestom kvalitného divadla.

13.4. - 125. výročie narodenia *Zuzky Zgurišky (13.4.1900 - 24.9.1984)*

Zuzka Zguriška (vl.menom Ľudmila Dvořáková) – slovenská prozaička, dramatička a prekladateľka. Narodila sa na Myjave, v rodine učiteľa. Študovala na učiteľských ústavoch v Maďarsku a v Srbsku a nakoniec maturovala v Ústave ku vzdelání učitelek v Brne. Učiteľské miesto si našla na Myjave kde pôsobila 4 roky. Po svadbe odišla do Bratislavy, čo bola zároveň príležitosť študovať dejiny umenia a filozofiu na Slovenskej univerzite. Po skončení štúdií sa spolu s manželom presťahovali do Prahy kde prežila celý zvyšok svojho života. Pracovala ako profesionálna filmová scenáristka na Barrandove a venovala sa publicistickej a literárnej tvorbe. Svoje prvé dielo uverejnila

v *Slovenskom denníku* a postupne začala prispievať aj do iných časopisov a denníkov, ako *Robotnícke noviny*, *Živena*, *Elán*, *Slovenské pohľady*... Námetom na tvorbu bol život z rodného kraja myjavských kopaníc. Pri písaní vychádzala z vlastných zážitkov a skúseností. Výber z tvorby – *Obrázky z kopaníc*, *Bičianka z doliny*, *Metropola pod slamou*, *Mestečko na predaj*, *Husitská nevesta*, *Kráľova zajatkyňa*, *Manželstvo na úver* a mnoho ďalších.

MÁJ

5.5. - 95. výročie narodenia *Margity Grébnerovej* (5.5.1930 - 16.11.2014)

Margita Grébnerová – hudobníčka, dirigentka, učiteľka spevu, rodáčka z Levíc. Absolvovala Konzervatórium v Bratislave. Po štúdiách pôsobila v Ľudovej škole umenia (dnešná ZUŠ) v Leviciach ako učiteľka a od roku 1960 pôsobila vo funkcii riaditeľky. Pre potreby ĽŠU napísala dve detské hudobné hry - *Čarovný prsteň* a *Šípková Ruženka*, ku ktorým si napísala aj samostatné libretá. V roku 1998 k muzikálu *Perníková chalúpka* napísala scenár, texty piesní a zložila hudbu. Venovala sa speváckemu zboru učiteľov v Leviciach ako umelecká vedúca. Vychovala niekoľko generácií mladých

hudobníkov-spevákov. Významnou mierou prispela k rozvoju hudobných talentov v našom meste.

8.5. - 80. výročie ukončenia 2. svetovej vojny (1.9.1939 - 8.5.1945)

2. svetová vojna - 8.5.1945 – v tento deň podpísalo Nemecko v Berlíne bezpodmienečnú kapituláciu a vojna v Európe sa oficiálne skončila. Kapitulácia Nemecka bola najprv podpísaná v Remeši vo Francúzsku 7. mája v skorých ranných hodinách s platnosťou od minúty po polnoci nasledujúceho dňa. Podpísali ju zástupcovia spojeneckých armád vrátane Sovietskeho zväzu a generál *Alfred Jodl* za nemecké vrchné velenie. Na

žiadosť Sovietskeho zväzu sa však akt kapitulácie zopakoval v berlínskej štvrti *Karlshorst* 8. mája 1945. Bolo to z propagandistických dôvodov. Stalin chcel, aby sa kapitulácia odohrala v Sovietmi dobytom Berlíne. Západní spojenci nenamietali, hlavne vzhľadom na ich snahu o ďalšiu spoluprácu so Stalinom po vojne. Boje prebiehali v Európe, Ázii, Afrike, Tichomorí a zúčastňovali sa na nich muži aj ženy z dvoch ďalších kontinentov Ameriky a Austrálie. Dodnes

je to najväčší a najrozsiahlejší ozbrojený konflikt v dejinách ľudstva, ktorý stál životy 45 až 60 miliónov ľudí.

12.5. - 390. výročie založenia Trnavskej univerzity (12.5.1635)

Trnavská univerzita – jedna z prvých univerzít na území dnešného Slovenska. *Trnavskú univerzitu* založil kardinál *Peter Pázmaň*, ostrihomský arcibiskup, ktorého kapitula sídlila od dobytia Ostrihomu Osmanmi v Trnave. Na univerzite učili príslušníci jezuitského rádu. Vzorom pre ňu bola jezuitská univerzita v rakúskom meste Graz. Prvým rektorom sa stal *Juraj Dobronoki*. Finančné náklady boli hradené najmä zo štedrého príspevku

kardinála *Pázmaňa*. Vyučovanie prebiehalo spočiatku na dvoch fakultách – filozofickej a teologickej. Neskôr k nim pribudli právnická a lekárska fakulta. Univerzita sa stala známou aj vďaka observatóriu, ktoré bolo zriadené v roku 1753. Pri univerzite fungovala bohatá univerzitná knižnica, botanická záhrada a divadlo, v ktorom hrali hry študenti univerzity.

13.5. - 230. výročie narodenia Pavla Jozefa Šafárika (13.5.1795 - 26.6.1861)

Pavol Jozef Šafárik – slovenský naturalizovaný básnik, historik, etnograf, slavista a univerzitný profesor, zakladateľ vedeckej slavistiky. Narodil sa v rodine evanjelického farára. Prvé vzdelanie získal u svojho otca. Po štúdiách na gymnáziu a nemeckom evanjelickom lýceu v Kežmarku odišiel na teologické štúdium do Jene. Štúdium a pobyt v Kežmarku mal pre formovanie jeho osobnosti ako básnika a neskoršieho vedca európskeho až svetového formátu, veľký význam. Najviac mu učaroval jazyk, dejepis, filozofia a estetika. Dokonale si osvojil nemčinu a klasické jazyky. V teologickom kurze sa učil gréčtinu a hebrejčinu. Vedomosti si okrem školy prehlboval

samovzdelávaním v lyceálnej knižnici a študovaním diel a odborných časopisov, ktoré si sám kupoval. Na štúdiách sa spriatelil so srbskými, poľskými a ukrajinskými študentami, čo ovplyvnilo jeho slovanskú orientáciu aj básnickú tvorbu. V Jene strávil dva roky. Tu napísal sedemnást' básní, ktoré vyšli v Hromádkových *Prvotinách pěkných umění* vo Viedni a získali mu zvučné meno v Čechách a na Slovensku. Štúdium v Jene prispelo k formovaniu jeho odborného a vedeckého profilu. Získal tam dôkladnú prípravu pre vedeckú činnosť. Z Jeny odišiel na Slovensko do Bratislavy, kde pôsobil ako súkromný učiteľ. Po troch rokoch pôsobenia

na Slovensku odišiel do Srbska, kde sa v Novom Sade stal riaditeľom tunajšieho gymnázia. Okrem iného tam založil knižnicu, do ktorej sa podarilo postupne získať vzácne staroslovienske literárno-historické klenoty. Počas svojho pobytu v Novom Sade sa Šafárik spolupodieľal na zbieraní, príprave do tlače a vydávaní slovenských ľudových piesní. Po príchode do Čiech, do Prahy, pokračoval vo svojej vedeckej práci. Pracoval aj v časopisoch *Světazor* a *Časopise Českého musea*. Stal sa riaditeľom pražskej Univerzitnej knižnice a súčasne bol aj mimoriadnym profesorom slovanskej filológie na *Karlo-Ferdinandovej univerzite*. V Prahe pôsobil až do svojej smrti. Patrí k najvýznamnejším osobnostiam slovenských dejín. Je po ňom pomenovaná univerzita v Košiciach, ulice a námestia v mnohých slovenských mestách a rôzne kultúrne inštitúcie. Do literatúry sa uviedol básnickou zbierkou *Tatranská Múza s lýrou slovanskou*. Výber z vedeckých diel slavistiky - *Dejiny slovanského jazyka a literatúry všetkých nárečí, Slovanské starožitnosti, Slovanský národopis, Počiatkové českého básnictví, obzvlášť prozodie, Promluvení k Slovanům, Písňe světské lidu slovenského v Uhřích, Počiatkové staročeské mluvnice* a mnoho ďalších.

14.5. - 95. výročie narodenia Kláry Patakiovej (14.5.1930)

Klára Patakiová – akademická sochárka, osobnosť levického regiónu. Narodila sa v Šahách. Do roku 1949 študovala na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a od roku 1949 až do roku 1954 na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave monumentálne sochárstvo. Námetom jej sochárskeho umenia boli najmä ženy, mladé dievčatá, deti a detské hry. Neskôr sa venovala plošným kompozíciám a využívala kameň, bronz a drevo. K jej významným dielam patrí *Pamätník obetiam fašizmu* v Nemeckej. Žije a tvorí v Bratislave.

15.5. - 305. výročie narodenia Maximiliána Hella (15.5.1720 - 14.4.1792)

Maximilán Hell – kňaz, jezuita, astronóm, matematik a fyzik slovenského pôvodu. Narodil sa vo Windschachte, v dnešných Štiavnických Baniach pri Banskej Štiavnici. Vzdelanie získal na gymnáziu v Banskej Bystrici. Po jeho skončení požiadal o prijatie do jezuitského rádu. V roku 1740 odišiel študovať históriu, teológiu a filozofiu do Viedne. Počas štúdia sa zaujímal hlavne o astronómiu a baníctvo. V roku 1755 bol poverený vykonávať funkciu riaditeľa univerzitného observatória vo Viedni, ktorú vykonával až do svojej smrti a ktoré sa stalo centrom prírodovedeckého bádania v habsburskej monarchii.

Uskutočňoval pravidelné pozorovania planét, *Slnka*, *Mesiaca* a hviezd, udržiaval styk s okolitým vedeckým svetom, publikoval astronomické ročenky, kalendáre a pozorovania. Počas svojho života sa popri povinnostiach duchovného zodpovedne venoval vedeckej práci. Vydal celkovo 26 väčších alebo menších vedeckých prác. Napísal niekoľko učebníc matematiky, zaujímal sa o jazykovedu, históriu a literatúru. Bol členom učených spoločností v Paríži, Štokholme, Bologni, Kodani, Londýne a v mnohých ďalších. Bol držiteľom vyznamenania *Rádu anglickej vlády*.

17.5. - 165. výročie narodenia Martina Kukučína (17.5.1860 - 21.5.1928)

Martin Kukučín (vl. menom Matej Bencúr) – slovenský lekár, šľachtic, známejší ako prozaik, dramatik a publicista. Najvýznamnejší predstaviteľ slovenského literárneho realizmu, zakladateľ modernej slovenskej prózy. Vzdelanie získal na gymnáziu v Revúcej, v Martine, v Banskej Bystrici, v Kežmarku a v Šoproni. Neskôr sa prihlásil na lekársku fakultu do Prahy. Po skončení štúdia sa neúspešne pokúšal zamestnať na Slovensku a preto odišiel na ostrov Brač (terajšie Chorvátsko), kde sa stal lekárom. V roku 1908 odišiel s manželkou do Čile, kde tiež

pôsobil ako lekár. Stal sa prvým lekárom Medzinárodného Červeného kríža v Patagónii. Striedavo žil na Slovensku a v Chorvátsku. Svoju literárnu tvorbu odštartoval písaním poviedok. Dielom *Dom v stráni* založil tradíciu dedinského románu. Vo svojej tvorbe sa zameriava na človeka a jeho postavenie a je kritikom spoločenských pomerov. Jeho literárna tvorba presiahla rámec národnej literatúry a bola preložená do viacerých jazykov. Niektoré z jeho diel boli zdramatizované a sfilmované. Výber z tvorby - *Rysavá jalovica*, *Keď báčik z Chochoľova umrie*, *Neprebudený*, *Na podkonickom bále*, *Mladé letá*, *Veľkou lyžicou*, *Dies irae*, *Dom v stráni* a mnoho ďalších.

JÚN

4.6. - 105. výročie podpísania *Trianonskej mierovej zmluvy* (4.6.1920)

Trianonská mierová zmluva – mierová dohoda podpísaná vo Francúzsku, vo Versailles v *Paláci Grande Trianon*, ktorá ukončila vojnový stav medzi Maďarskom a väčšinou spojeneckých mocností, ktorý sa začal ako súčasť prvej svetovej vojny od roku 1914. Medzinárodnoprávne definitívne uzavrela uhorskú minulosť a uzákonila povojnové teritoriálne usporiadanie medzi Maďarskom

a jeho susedmi, vrátane Československa. Maďarská delegácia prišla začiatkom roku 1920 na mierové rokovania do Paríža pod vedením grófa *Alberta Apponyiho* s cieľom zachrániť celistvosť uhorského štátu a zabrániť odtrhnutiu Slovenska. *Gróf Apponyi* označil podmienky mierovej zmluvy za neprijateľné a snažil sa osobne rokovať so zástupcami veľmocí. Neúspešne. A práve preto v deň podpísania zmluvy vyhlásili v Maďarsku smútok a zástavy boli spustené na pol žrde. *Trianonská mierová zmluva* mala 623 strán. Boli ňou potvrdené hranice Maďarska s novovzniknutými štátmi, vrátane Československa. Pôvodné územie uhorského štátu sa zmenšilo o 72 percent a o dve tretiny pôvodného obyvateľstva – v Maďarsku zostalo 7 miliónov z takmer 21 miliónov obyvateľstva Uhorska. Na slávnostnom akte na zámku *Veľký Trianon vo Versailles*, ktorému predsedal francúzsky premiér *Alexandre Millerand* sa zúčastnili predstavitelia 22 štátov. Za Československo dokument podpísal minister *Štefan Osuský*, ktorý po podpise zmluvy vyhlásil: „*Keď som o trištvrte na päť dňa 4.6.1920 pod zmluvu nesúcu meno Trianon moje meno podpísal, vedel som, že podpisujem vyúčtovanie slovenského národa s bývalým Uhorskom, vyúčtovanie účtov podpísaných od vrchu až dolu krvou, utrpením a biedou môjho národa. A také vyúčtovanie je večné.*“

10.6. - 120. výročie narodenia a 65. výročie úmrtia *Františka Hečku* (10.6.1905 - 1.3.1960)

František Hečko (pseudonymy Rastislav Zvončiansky, Elena Rubačová, Marek Habdža a i.) – slovenský básnik, prozaik, redaktor a publicista. Bol básnikom a prozaikom slovenského sedliactva. Narodil sa vo vinohradníckej rodine, čo ho následne viedlo k štúdiu na Vinohradníckej škole v Modre a v Bratislave, na poľnohospodárskej škole v Košiciach a štúdiá ukončil v Prahe. Pracoval ako redaktor v novinách a časopisoch – *Hospodársky obzor*, *Roľnícke noviny*... Po skončení 2. Svetovej vojny sa stal redaktorom časopisov vychádzajúcich v Matici slovenskej – *Matičné čítanie* (šéfredaktor) a *Praktická knižnica Matice*

slovenskej. Aktívne pôsobil vo Zväze slovenských spisovateľov a istý čas aj ako jeho predseda. Svoje prvé literárne diela začal publikovať v časopisoch – *Mladé prúdy*, *Svojet*, *LUK*, *Slovenské pohľady*, *Elán* a i. Vo svojich dielach čerpal tematiku z obdobia 2. svetovej vojny, najmä z dedinského prostredia. Svojou tvorbou sa radí k literárnemu smeru *socialistický realizmus*. Výber z tvorby: *Vystahovalci*, *Na pravé poludnie*, *Slovanské verše*, *Červené víno*, *Drevená dedina* a iné.

23.6. - 70. výročie Spartakiády (23.6. - 5.7.1955)

Spartakiáda – hromadné verejné telovýchovné vystúpenie, bola vyvrcholením osláv desiateho výročia oslobodenia Česko-Slovenska Červenou armádou. Tradícia nadväzovala na tzv. „*Sokolské slety*“, pre ktoré bol postavený v Prahe na *Strahove* štadión v roku 1926 a ktoré sa spájali aj s vojnovým obdobím. Názov SPARTAKIÁDA vymyslel *Jiří František Chaloupecký* už v roku 1921 pre vystúpenie *Federace dělnických tělovýchovných jednot*, ktoré sa konalo v Prahe. Nechal sa inšpirovať menom vodcu vzbury rímskych otrokov – *Spartakom*. Pôvodne jej súčasťou mali byť aj lyžiarske preteky, šachové súťaže, štafetové preteky a preteky v zimných športoch. Na štadióne dominovalo heslo „*Na prácu a obranu vlasti pripravení!*“ Úvodník *Rudého práva* v otvárací deň znel: „*Spartakiáda ukáže celému svetu, že náš ľud stojí na stráži pokoja a mieru svojej vlasti, že je rozhodnutý chrániť bezpečnosť a nedotknuteľnosť republiky.*“ Ozbrojené sily ČSR mali vyhradený osobitný deň. Jedno vystúpenie absolvovali vojaci dokonca s puškami a záver programu obsahoval hromadný zoskok výsadkárov na plochu štadióna. Pre jej účastníkov bolo vecou cti a prestíže, že sa môžu na podujatí prezentovať. Najlepší cvičenci, ktorí sa do Prahy dostali, museli zvíťaziť na úrovni okresov a krajov. Výcvik začal už niekoľko mesiacov pred samotným telovýchovným vystúpením. Areál štadióna mal rozlohu ôsmich futbalových ihrísk. Naraz na ňom mohlo vystupovať až 14-tisíc cvičiacich. Prvú spartakiádu sledovalo viac ako jeden a pol milióna divákov. Ďalšie celoštátne spartakiády sa konali v rokoch 1960, 1965, 1975, 1980 a 1985.

28.6. - 120. výročie narodenia *Márie Rázusovej Martákovej* (28.6.1905 - 5.8.1964)

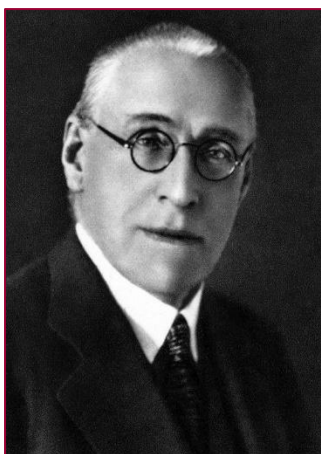

Mária Rázusová Martáková (pseudonymy teta Mariena, Moro, Ivo Medin a i.) – slovenská poetka, dramatička a prekladateľka, sestra slovenského spisovateľa Martina Rázusa. Známa sa stala hlavne tvorbou pre deti. Narodila sa v roľníckej rodine, vzdelanie získala vo Vrbici v Liptovskom Mikuláši a v učiteľskom ústave v Prešove. Niekoľko rokov pracovala ako učiteľka, ale zo zdravotných dôvodov musela toto povolanie zanechať. Začala redigovať časopis *Dobré slovo* a detský časopis *Slniečko* a popritom sa venovať vlastnej tvorbe. Už počas štúdií začala písať svoje prvé diela, ktoré uverejňovala v rôznych časopisoch.

Venovala sa hlavne poézii a tvorbe pre deti a mládež. Okrem vlastnej tvorby tiež prekladala zo španielčiny, ruštiny a francúzštiny. V roku 1964 jej bol udelený titul *zaslúžilá umelkyňa*. Výber z tvorby – *Hore grúňom - dolu grúňom, Od jari do zimy, Zatúlané húsa, Hop, hop na koníčku, Zvieratka deťom, Prvý venček, Druhý venček, Junácka pasovačka, Chlapčekovo leto, Kozliatka, Ako šlo vajce na vandrovku, Starý Bodrík a vlk, Zlatá podkova, zlaté pero, zlatý vlas* a mnoho iných.

жұл

2.7. - 85. výročie úmrtia *Ladislava Nádaši-Jégého* (12.2.1866 - 2.7.1940)

Ladislav Nádaši-Jégé (vl. menom MUDr. Ladislav Ľudovít Jozef Nádaši, pseudonymy Dr. Ján Grob, Jége, Dr. Špata a i.) – slovenský lekár a prozaik. Narodil sa v rodine advokáta, vzdelanie získal v Kežmarku, v Ružomberku, v Gyöngyösi a v Levoči. Neskôr pokračoval v štúdiu medicíny na lekárskej fakulte v Prahe. Celý svoj život prežil v Dolnom Kubíne. Najskôr ako lekár a potom sa až do svojej smrti venoval výhradne literárnej tvorbe. Svoje prvotiny začal písať už počas štúdií na lekárskej fakulte. Uverejňoval ich v časopisoch *Národné noviny, Slovenské pohľady, Slovenský denník, Národný denník* a iné. Bol aktívnym členom spolku *Detvan*, ktorý podporoval jeho literárne aktivity. Písal humoresky, črty, novely a až

neskôr sa venoval písaniu románov a to najmä s historickou tematikou. Výber z tvorby – *Adam Šangala, Krpčky sv. Floriána, Kuruci, Svätopluk, Cesta životom* a iné.

21.7. - 145. výročie narodenia Milana Rastislava Štefánika (21.7.1880 - 4.5.1919)

Gen. PhDr. Milan Rastislav Štefánik – slovenský štátnik, diplomat, politik, vojenský letec, brigádny generál ozbrojených síl Francúzska, astronóm, fotograf, vedec a vynálezca. Narodil sa v Košariskách, v rodine evanjelického farára Pavla Štefánika. Po stredoškolských štúdiách a maturite odchádza do Prahy študovať stavebné inžinierstvo. Tu sa stáva stúpencom *T. G. Masaryka*. Angažuje sa v spolku *Detvan*. Počas štúdia nastáva zlom a zo stavebného inžinierstva prešiel na štúdium astronómie a fyziky, ktoré ukončil v roku 1904 kedy bol promovovaný za doktora filozofie. Už počas štúdií bol činný ako publicista a zároveň pomáhal pri redigovaní časopisu *Umelecký hlas*. Do realistického *Času* písal pravidelné

úvodníky o slovenskej kultúre a politike, ktorých cieľom bolo informovať českú verejnosť o Slovensku. Cieľom jeho pôsobenia sa však stalo Francúzsko. Pôsobil ako astronóm, v rokoch 1908 až 1913 absolvoval niekoľko vedeckých expedícií, z nich bolo niekoľko výprav na *Mont Blanc*, kde robil výskum aj počas zatmenia Slnka. Na Tahiti založil viacero meteorologických staníc a takmer rok tam sledoval Halleyho kométu. Spolupracoval na mnohých vynálezoch, publikoval množstvo vedeckých prác. Po vypuknutí prvej svetovej sa stal vojenským pilotom. Aj ako letec mal stále na vedomí osamostatnenie Čechov a Slovákov a snažil sa o vytvorenie samostatnej česko-slovenskej dobrovoľníckej jednotky. Mal najväčšiu zásluhu na formovaní česko-slovenského zahraničného odboja v tomto období. Zohral dôležitú úlohu pri organizovaní česko-slovenských légii a sprostredkovaní kontaktov na francúzskych štátnych funkcionároch. Spolu s *T.G.Masarykom* a *Edvardom Benešom* bol kľúčovou osobou pri založení *Česko-Slovenska*. Bol *podpredsedom Československej národnej rady, ministrom vojny v Dočasnej česko-slovenskej vláde* a následne v novovzniknutej *ČSR*. V Paríži sa zúčastnil aj na práci mierovej konferencie, zaoberal sa budovaním česko-slovenského letectva, mal plány pre zriadenie štátnej správy a podpory vedy v novom štáte. V roku 1919, keď sa vracal z Talianska na Slovensko s diplomatickou misiou, tragicky zomrel pri páde lietadla. Pochovaný je v *mohyle na Bradle*, ktorá je *národnou kultúrnou pamiatkou Slovenskej republiky*. *M.R.Štefánik* je najväčšia osobnosť v dejinách Slovenska. Je držiteľom francúzskych, talianskych, ruských a slovenských politických, či vedeckých vyznamenaní. Jeho meno nesie mnoho významných slovenských i zahraničných inštitúcií a pomenované sú po ňom vyznamenania – *Rad Milana Rastislava Štefánika, Kríž Milana Rastislava Štefánika, Rad Sokola* (neoficiálne *Rad Štefánikov*). Motto jeho života: „*Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem.*“ „*Kto si myslí, že mu slobodu druhí vybojujú, tej jej nie je hodný.*“

30.7. - 65. výročie úmrtia Rudolfa Jašíka (2.12.1919 - 30.7.1960)

Rudolf Jašík – slovenský prozaik, básnik a publicista. Narodil sa na Kysuciach, kde ho vychovávala stará mama. Študoval na gymnáziu v Nitre, ale po jej smrti musel štúdiá zanechať a nastúpiť do *Baťových závodov* v Zlíne za učňa. Počas druhej svetovej vojny pôsobil na ukrajinskom fronte, kde ho odsúdili za sabotáž (ničenie diel a iného vojenského materiálu), ale dostal amnestiu. Za protivojnové a protifašistické názory ho degradovali a v roku 1944 sa pridral k partizánom. Po vojne sa angažoval politicky, spolupracoval s denníkom *Pravda* a redigoval *Hlas nitrianskeho kraja*. Svoju literárnu činnosť začal v roku 1940, najskôr ako básnik, potom sa zameral na písanie poviedok, neskôr pribudli novely a romány. Vo svojich dielach dokázal majstrovsky zobrazit vojnové a povstalecké udalosti na Slovensku a verne zachytiť život na vidieku. Jeho romány sú preložené do angličtiny, francúzštiny, nemčiny, španielčiny, ruštiny, aj bulharčiny. Viaceré jeho prózy sa stali predlohou pre filmové spracovanie. Výber z tvorby – *Námestie svätej Alžbety*, *Mesiac na vode*, *Mŕtve oči*, *Čierne a biele kruhy*, *Biely chlieb*, *Mŕtvi nespievajú*, *Povešť o bielych kameňoch* a iné.

AUGUST

1.8. - 180. výročie vydania prvého čísla Slovenských národných novín (1.8.1845)

Slovenské národné noviny (Slovenskje národňje novini) – prvé slovenské politické noviny, ktoré vychádzali ako dvojtýždenník. Vychádzali v štúrovskej slovenčine v rokoch 1845 – 1848 v Bratislave a v Liptovskom Mikuláši s prílohou *Orol tatranský (Orol tatránski)*. Ich iniciátorom, vydavateľom a aj hlavným redaktorom bol *Ľudovít Štúr*. Zameriavali sa na domáce problémy, všimli si predovšetkým hospodársku a politickú situáciu v krajine, postavenie poddaného ľudu, národnostnú otázku, problémy školské a kultúrne, ktoré vtedy zamestnávali slovenskú inteligenciu a maloburžoázne vrstvy. Noviny vychádzali v časoch kedy nastupuje do verejného politického diania aj *Ľudovít Kossuth*. Spory medzi *Ľudovítom Štúrom* a *Ľudovítom Kossuthom* naberajú veľké rozmery a *Ľ. Štúr* odchádza z revolučne rozbúrenej Bratislavy. Slovenské národné noviny a ich redaktori vzbudili veľký ohlas, ale aj nevôľu a útoky nepriateľov. *Ľudovíta Štúra* chceli stúpenca *Ľudovíta Kossutha* niekoľkokrát inzultovať na sneme, ako aj v redakcii novín. Hlavnou príčinou zániku novín bol tlačový zákon, podľa ktorého mal *Ľudovít Štúr* zložiť kauciu 4 000 zlatých. Keď sa to nepodarilo ani jemu, ani jeho bratovi,

Kossuthom naberajú veľké rozmery a *Ľ. Štúr* odchádza z revolučne rozbúrenej Bratislavy. Slovenské národné noviny a ich redaktori vzbudili veľký ohlas, ale aj nevôľu a útoky nepriateľov. *Ľudovíta Štúra* chceli stúpenca *Ľudovíta Kossutha* niekoľkokrát inzultovať na sneme, ako aj v redakcii novín. Hlavnou príčinou zániku novín bol tlačový zákon, podľa ktorého mal *Ľudovít Štúr* zložiť kauciu 4 000 zlatých. Keď sa to nepodarilo ani jemu, ani jeho bratovi,

noviny nariadením bratislavského starostu (mešťanostu) *Németha* 11.6.1848, teda presne v deň kedy nový tlačový zákon vstupoval do platnosti, zanikajú. Starosta (mešťanosta) mesta Bratislavy nedovolil vytlačiť ani posledné číslo, ktorým by redakcia oznámila čitateľom túto skutočnosť. Od 1.5.1993 *Matica slovenská* obnovila ich vydávanie.

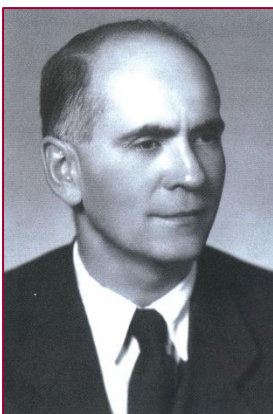
22.8. - 240. výročie od vydania patentu o zrušení nevoľníctva v Uhorsku (22.8.1785)

Patent o zrušení nevoľníctva – Cisár Jozef II., syn mocnej panovníčky Márie Terézie, ktorý bol úspešným reformátorom, vydal v tento deň patent na zrušenie nevoľníctva v Uhorsku. Uvedomoval si potrebu osobnej slobody, ktorú zakomponoval do samotnej preambuly patentu. V nej definoval aj cieľ: „povzbudiť hospodársky rozmach krajiny.“ Po zrušení nevoľníctva sa mohli roľníci slobodne sťahovať, rozhodovať o svojom huteľnom majetku a dávať deti na remeslo alebo štúdiá. Poddaní získali právo uzatvárať manželstvo bez dovolenia feudálneho pána, právo slobodne opúšťať panstvo a hľadať si zamestnanie podľa ľubovôle. Táto reforma bola významným medzníkom v živote uhorského ľudu, ktorý im poskytol istú slobodu a voľnosť.

SEPTEMBER

2.9. - 115. výročie narodenia Andreja Vrábľa (2.9.1910 - 13.3.1991)

Andrej Vrábľ – pedagóg a matematik. Osobnosť levického regiónu. Jedna z najvýraznejších osobností levického gymnázia v jeho povojnovej histórii. Študoval na vtedajšom Československom štátnom reformnom reálnom gymnáziu v Leviciach. Po maturite sa prihlásil na Filozofickú fakultu Karlovej univerzity v Prahe, ale napokon zvíťazila matematika a prehlásil sa na Prírodovedeckú fakultu Karlovej univerzity. Po skončení štúdia pôsobil na rôznych školách, až napokon zakotvil na gymnáziu v Leviciach, kde bol vymenovaný za riadneho profesora matematiky a deskriptívnej geometrie. Pôsobenie v Leviciach na krátko prerušil a vracia sa späť až po vojne. V rokoch 1951 až 1955 pôsobil na gymnáziu ako riaditeľ. Bol zakladajúcim členom pobočky *Jednoty slovenských matematikov a fyzikov SAV* v Nitre. Bol dlhoročným členom speváckeho zboru učiteľov Levického okresu *Domovina*. Za jeho zásluhy o rozvoj školy Ministerstvo školstva v roku 2000 prepožičalo gymnáziu čestný názov *Gymnázium Andreja Vrábľa v Leviciach*.

22.9. - 245. výročie narodenia Jána Čaploviča (22.9.1780 - 29.5.1847)

Ján Čaplovič – slovenský advokát, publicista a etnograf. Pochádzal zo šľachtického rodu Čaplovič z Jasenovej. Študoval v Banskej Bystrici, v Lučenci a v Banskej Štiavnici. V rokoch 1799 až 1809 pôsobil v službách advokátov. Bol protagonistom slovenského národného hnutia, prívrženec liberálneho vývoja nemaďarských národností v rámci zachovania Uhorska. Je autorom šiestich obrán slovenského národa proti maďarizácii, autor početných etnografických prác a spoluzakladateľ slovenskej etnografie, ako nezávislého vedného odboru. Považuje sa za pokračovateľa a spolupracovníka Jána Kollára a Pavla Jozefa Šafárika. Napísal

31 kníh a viac než 400 článkov v rôznych časopisoch. Písal v slovenskom, maďarskom, nemeckom a latinskom jazyku. Výber z tvorby – *Slawonien und zum Theil Croatien*, *Slawismus und Pseudomagyarismus*, *Slováci v Uhorsku* a iné.

OKTÓBER

3.10. - 30. ročník Bienále ilustrácií Bratislava (1967 - 2025)

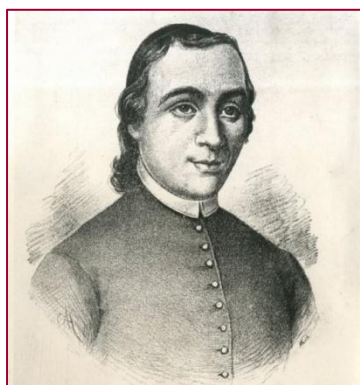
Bienále ilustrácií Bratislava - BIB – slovenská výstava ilustrácií detskej literatúry. Doteraz sa dá BIB považovať za najväčšie nekomerčné podujatie svojho druhu na svete. Je organizovaná každý druhý rok, vždy na jeseň. Tento rok prebehne jubilejný 30.ročník tejto výstavy. Predstavuje mozaiku najlepších ilustrácií detských kníh z celého sveta. Bienále sa koná pod záštitou UNESCO a Medzinárodnej únie pre detskú knihu (IBBY). Usporiadateľom je Ministerstvo kultúry

SR a hlavným organizátorom Bibiana – medzinárodný dom umenia pre deti. V roku 1965 vznikla celoštátna československá výstava s názvom *Ilustrácie pre deti Bratislava*, ktorú považujeme za nultý ročník a predchodcu samotného *Bienále ilustrácií Bratislava*. Bolo to prvé podujatie, ktoré umožnilo prehliadku ilustračnej tvorby pre deti a mládež v rámci Československa. Zúčastnilo sa na nej 37 českých a slovenských ilustrátorov. O dva roky neskôr sa začala písať história BIB. Medzi jeho zakladateľov patria JUDr. Dušan Roll, akad. Maliar Miroslav Cipár, akad. Maliar Albín Brunovský a ďalší nadšenci ilustrácií kníh pre deti. Zúčastňuje sa jej priemerne viac ako 350 ilustrátorov zo 40 krajín sveta. Originály ilustrácií hodnotí medzinárodná odborná porota, ktorá je zložená z teoretikov výtvarného umenia, ilustrátorov, vydavateľov a knihovníkov. Je to zoskupenie 6 – 12 členov z rôznych krajín,

kontinentov a kultúr. Porota rozdeľuje 11 prestížnych cien – *Grand Prix BIB, päť Zlatých jabĺk BIB a päť Plakiet BIB*. Autor, ktorý získa najvyššie ocenenie má právo predstaviť sa samostatnou výstavou na nasledujúcom ročníku *BIB* a stáva sa aj členom medzinárodnej poroty *BIB*.

21.10. - 275. výročie narodenia Juraja Fándlyho (21.10.1750 - 7.3.1811)

Juraj Fándly – spisovateľ, národný buditeľ, zakladajúci člen *Slovenského učeného tovarišstva*, autor početných osvetových a ľudovýchovných prác, popularizátor poľnohospodárskych poznatkov, zdravotvedy, národných dejín, básnik stúpenec osvietenského jozefinizmu a katolícky kňaz. Narodil sa v remeselnícko – roľníckej rodine. Po štúdiách na gymnáziu a u františkánov, pokračoval v štúdiu teológie v *Budíne* a v *Trnave*. Po vysvätení za kňaza prešiel niekoľkými farnosťami, až napokon zakotvil v *Naháči*, kde prežil celý svoj aktívny život. Bola to najchudobnejšia farnosť v celom trnavskom vikariáte.

J. Fándly však v takýchto neuveriteľne ťažkých podmienkach vykonal veľa práce. Bol dedinským zelinkárom a lekárom. Nemálo úsilia vynaložil, aby povzniesol primitívnu úroveň obrábania pôdy u naháčskych roľníkov. Táto jeho činnosť prerástla cez hranice jeho farnosti a odráža sa aj v jeho spisovateľskom ľudovýchovnom diele. Hmotné živorenie, nedôvera a prenasledovanie so strany cirkevnej vrchnosti podryli jeho zdravie a tak chorý a unavený odišiel k rodine do *Ompitála*, kde aj dožil a je aj pochovaný. Už počas štúdií nadviazal kontakt s bernolákovskou mládežou a po prijatí bernolákovského spisovného jazyka sa stal jeho významným propagátorom. Bol nadšeným šíriteľom reforiem *Jozefa II.*, odsudzoval náboženský fanatizmus a keďže vyšiel z chudobných pomerov, zameral sa na pomoc najbiednejším vrstvám obyvateľstva. Okrem románovej tvorby sa venoval hlavne písaniu návodov a rád, ako sa starať o hospodárstvo i zdravie ľudí a dobytku. Okrem náučných diel vydal aj svoje kázne a niekoľko básní. Výber z tvorby: *Dúverná zmlúva medzi mníchom a diáblom, o prvých počátkoch, o starodávnych, aj včúľajších premenách rehoľníckich* (prvé dielo v bernolákovskej slovenčine), *Pilní domajší a poľní hospodár, Krátke dejiny slovenského národa, Zelinkár, O úhoroch aj včelách rozmlúváňí, Slovenský včelár, Vzdych a nárek, Príhodné a svátečné kázne* a mnoho iných.

28.10. - 210. výročie narodenia Ľudovíta Štúra (28.10.1815 - 12.1.1856)

Ľudovít Štúr (pseudonym Bedlivý Ludorob, Brat Sloven, pravolub Rokošan, Boleslav Záhorský a iné) – slovenský národný buditeľ, kodifikátor spisovnej slovenčiny, politik, filozof, historik, jazykovedec, spisovateľ, básnik, redaktor a pedagóg. Bol najvýznamnejší predstaviteľ slovenského národného života a vedúca osobnosť slovenského národného obrodzenia v polovici 19. storočia, kodifikátor slovenského spisovného jazyka založeného na stredoslovenských nárečiach, jeden z vedúcich účastníkov *Slovenského povstania* v rokoch 1848 – 1849 a poslanec uhorského snemu za mesto Zvolen. Narodil sa v učiteľskej rodine. Štúdium začal u svojho otca v Uhrovci, potom na nižšom gymnáziu v Rábe. V roku 1829 odišiel študovať na evanjelické lýceum do Bratislavy na *Katedru reči a literatúry česko-slovenskej*, kde sa vďaka profesorovi *Palkovičovi* u neho prebudil záujem o slovanstvo a slovanskú kultúru. Tu zostal po štúdiu ako profesor histórie Slovanov a slovanskej literatúry. Angažoval sa aj ako člen spolku *Spoločnosti česko-slovenskej*. V apríli 1837 po študentských nepokojoch na bratislavskom lýceu je *Spoločnosť* zakázaná. O týždeň neskôr Ľ. Štúr založil *Ústav reči a literatúry československej*, ktorý mal pokračovať v činnosti *Spoločnosti*. V roku 1840 začal vyvíjať snahu o zamedzenie tzv. *maďarizácie*. Usiloval sa najmä o vydávanie slovenských novín. Začiatkom roku 1843 prišiel s myšlienkou jednotného slovenského jazyka vychádzajúceho zo základov stredoslovenského nárečia a 11.7.1843 na fare v Hlbokom, spolu *Hurbanom* a *Hodžom* kodifikovali *spisovnú slovenčinu*. V roku 1845 dostal od panovníka povolenie vydávať noviny – *Slovenské národné noviny* s literárnou prílohou *Orol tatranský*. Angažoval sa aj politicky, keď sa ako poslanec uhorského snemu za mesto Zvolen dostal do sporu s *Ľudovítom Kossuthom*, stúpencom maďarizácie. V roku 1848, kvôli hrozbe silnejšej maďarizácie zorganizoval Ľ. Štúr *Slovanský zjazd* v Prahe. Následne *Maďarská vláda* vydala na *Štúra*, *Hurbana* a *Hodžu* zatykač. Spoločne 15.9. zakladajú vo Viedni *Slovenskú Národnú Radu*. Je autorom mnohých článkov do novín a časopisov, autorom básní a cestopisov, ako aj odborných, filozofických a vedeckých kníh. Výber z tvorby : *Dumky večerní*, *Cesta do Lužic vykonaná z jara 1839*, *Starý a nový vek Slováku* (v staročeštine), *Nárečja Slovenskuo alebo potreba písanja v tomto nárečí*, *Slovanstvo a svet budúcnosti*, *O národných písniach a pověstech plemen slovanských*, *Spevy a piesne* a iné.

NOVEMBER

11.11. - 95. výročie narodenia *Milana Ľaluhu* (11.11.1930 - 10.11.2013)

Milan Ľaluha – slovenský maliar a grafik, osobnosť levického regiónu. Narodil sa v Tekovských Lužanoch, v okrese Levice. V rokoch 1950 – 1955 študoval na *Vysokej škole výtvarných umení* v Bratislave (profesor *Fulla*, profesor *Milly* a i.). Bol zakladajúcim členom *Skupiny Mikuláša Galandu*. Bol súčasťou všetkých výstav skupiny galandovcov. V roku 1972 bol vylúčený

zo *Slovenského zväzu výtvarných umelcov*, čo znamenalo „tichý“ zákaz verejných výstav, reprodukovania a nakupovania jeho diel verejnými galériami. Tento zákaz však nikdy nebol striktno dodržiavaný. V rokoch 1955 – 1958 žil v Dolnej Mičinej, ktorú po celý život dlhodobo navštevoval a výtvarne aj zobrazoval. V rokoch 1958 – 1963 sa usadil v Martine a od roku 1963 žil a tvoril v Bratislave. V rannej tvorbe kreslil a maľoval klasické krajiny, zátišia a ženské akty. Neskôr sa sústredil na portréty a najmä autoportrét a na motív stromu, v ktorom dosiahol takmer absolútnu dokonalosť výtvarného stvárnenia. V 60-tych rokoch 20. storočia sa zameral na výtvarný program založený na pretvorení tradičného motívu slovenskej dediny a ľudí v nej do moderného výrazového prostriedku.

DECEMBER

2.12. - 220. výročie bitky pri Slavkove (2.12.1805)

Bitka pri Slavkove alebo bitka troch cisárov – bitka, ktorá sa odohrala neďaleko Slavkova u Brna (nemecky Austerlitz), v ktorej stáli proti sebe francúzsky cisár *Napoleon Bonaparte* a ruský cár *Alexander I.* spolu ríšskonemeckým cisárom *Františkom I.* Bitku vyhral *Napoleon Bonaparte*, ktorý ju až do konca svojho života považoval za svoje najväčšie víťazstvo. Toto víťazstvo viedlo k podpísaniu tzv. *Bratislavského mieru* a zrušeniu

Svätej rímskej ríše. *Napoleon Bonaparte* mal po svojej korunovácii za cisára v Európe veľa nepriateľov. Vojská proti *Napoleonovi* chystali *Rakúšania* a *Rusi*. *Prusov* si cisár kúpil za *Hannoversko*. Sústredil preto v *Boulogne* vojsko o sile 200 000 mužov, kde sa pripravoval na vpád do *Anglicka*. Zvíťazil v bitke pri *Ulme* a vstúpil do *Viedne*. Zápas medzi tromi cisármi sa mal odhrať pri českom *Slavkove*. Napriek tomu, že spojenecké vojská mali k dispozícii 85 tisíc vojakov a *Napoleon* len 67 tisíc, bitka sa skončila veľkým víťazstvom Francúzov. *Napoleon* v nej stratil asi 7 000 vojakov, kým jeho nepriatelia prišli o 27 000 vojakov. Francúzsko a Rakúsko podpísalo v *Pressburgu* (dnešná Bratislava) 26.12.1805 *mierovú dohodu* a tým Rakúsko stratilo

mnohé územia a *Rímsko-nemecká ríša* fakticky prestala existovať. Nemecké krajiny boli rozdelené medzi Francúzsko a Prusko. *Napoleon* verejne vzdal vďaku svojim vojakom a začal rozdávať vysoké odmeny. Pre vdovy po padlých vojakoch zabezpečil vysoké dôchodky. V bitke bojovali tri armády, traja cisári a bol to jeden z najväčších vojenských triumfov v histórii, ktorý budí zaslúžený úžas u odborníkov aj u laikov dodnes.

4.12. - 115. výročie narodenia a 50. výročie úmrtia Jána Kostru (4.12.1910 - 5.11.1975)

Ján Kostra (pseudonymy Ján Medník, Ján Robur, Kristián Benko) – slovenský básnik, maliar, esejista, prekladateľ a autor literatúry pre deti a mládež. Bol manželom spisovateľiek *Kristy Bendovej* a *Hany Ponickéj*. Narodil sa v rodine kolárskeho majstra. Študoval na štátnej reálke v Žiline. Potom odišiel do Prahy na umelecko-priemyselnú školu a zároveň sa stal mimoriadnym poslucháčom Filozofickej fakulty Karlovej Univerzity, študoval tam aj sochárstvo a maliarstvo na odbore architektúry Českého vysokého učení technického, ktoré zanechal. V Prahe bol tiež členom slovenského vysokoškolského spolku *Detvan*. Pracoval ako redaktor kultúrnej rubriky v *Robotníckych novinách* a v *Slovenskom rozhlase* v Prešove a v Bratislave. Pôsobil vo *Zväze slovenských spisovateľov* a súčasne bol šéfredaktorom týždenníka *Kultúrny život*, ako aj redaktor v časopise *Slovenské pohľady*. Od roku 1956 sa výhradne venoval už len tvorbe. Svoje prvé básne napísal už ako stredoškolač. Témou mu boli zážitky z detstva, dospelovania a rodného kraja. Svoje diela uverejňoval v časopisoch - *DAV*, *Svojeť*, *Mladé Slovensko*, *Slovenské pohľady*, *Elán*, *Národná obroda*, *Nové slovo* a iné. Vstupom do slovenskej poézie zanechal nezmazateľný rukopis. Stal sa jednou zo zakladateľských osobností modernej slovenskej lyriky. Jeden z najväčších lyrikov slovenskej poézie, ktorý bol známy najmä svojou milostnou poéziou. Takmer celý život sa venoval aj výtvarnej tvorbe, ktorú bežne nezverejňoval. Je držiteľom titulu *zaslúžilý a národný umelec*. Výber z tvorby: *Hniezda*, *Moja rodná*, *Puknutá váza*, *Ave Eva* (sám si ju aj ilustroval), *Javorový list*, *Len raz*, *Prvé a posledné*, *Chuť po bozkoch*, *Vtáčky*, *Zvieratá*, *Janko Hraško* a mnoho ďalších.

20.12. - 120. výročie narodenia a 55. výročie úmrtia Dominika Štubňu Zámostského (20.12.1905 - 21.12.1970)

Dominik Štubňa Zámostský (pseudonym Ján Riecky) – slovenský pedagóg a spisovateľ pre deti a mládež. Študoval na Učiteľskom ústave v Banskej Bystrici, kde aj maturoval. Po maturite pracoval ako učiteľ na viacerých miestach. Istý čas bol školským inšpektorom v Ružomberku. Venoval sa aj osvetovej činnosti. Bol členom *Matice slovenskej* a *Spolku slovenských spisovateľov*. Je autorom básní a básnických zbierok pre deti, poviedok s tematikou prírody, historických próz, recenzií a pedagogických článkov. Mnohé jeho básne boli zaradené do šlabikárov a čítaniek. V roku 1971 bol vyznamenaný *Cenou Fraňa Kráľa* in memoriam. Výber z tvorby:

A zas je veselo, Farebné skielka, Príhody od Hrona, Beckov dar, Z čarovného sveta a iné.

25.12. - 90. výročie narodenia Albína Brunovského (25.12.1935 - 20.1.1997)

Albín Brunovský – slovenský maliar, grafik, ilustrátor, autor výtvarných návrhov na bankovky a poštové známky, predstaviteľ imaginatívneho realizmu. Pôsobil ako pedagóg na *Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave*. Narodil sa v Zohore na Záhorí. Príroda tohto kraja mu bola veľmi blízka a z nej čerpal aj vo svojej tvorbe. Pri svojom romantickom založení vtlačil Záhoriu charakter talianskeho vidieka. Ovplyvňovali ho českí maliari *Jozef Mánes* a *Július Mařák* a neskôr aj *Max Švabinský*. Tvoril hlavne ilustrácie do detských kníh, ale vytvoril aj poslednú sériu československých bankoviek. V roku 1967 bol jedným zo zakladateľov medzinárodnej

prehliadky originálov ilustrácií detských kníh *Bienále ilustrácii Bratislava*, na ktorej bol opakovane niekoľkokrát ocenený. Albín Brunovský je jeden z najvýznamnejších maliarov povojnového výtvarného umenia. Mal osobitý umelecký štýl, ktorým je charakteristický a originálny a používa sa pojem *Brunovského škola*, čo označuje prepájanie fantazijných a reálnych prvkov a ovládanie klasických grafických techník. V roku 1985 sa stal držiteľom titulu *národný umelec*.

Prehľad výročí osobností a udalostí na rok 2025

6. január	170. výročie narodenia Eleny Maróthy Šoltésovej
8. január	90. výročie narodenia Miroslava Cipára
18. január	25. výročie úmrtia Júliusa Lenka
21. január	80. výročie vypálenia slovenských obcí Kľak a Ostrý Grúň
27. január	20. výročie vyhlásenia Medzinárodného dňa pamiatky obetí holokaustu
27. január	125. výročie narodenia Hany Meličkovej
4. február	205. výročie narodenia Boženy Němcovej
18. február	200. výročie narodenia Móra Jókai
26. február	115. výročie narodenia a 50. výročie úmrtia Alexandra Matušku
28. február	150. výročie narodenia Viliama Figuša Bystrého
1. marec	105. výročie Slovenského národného divadla
5. marec	270. výročie narodenia Jozefa Ignáca Bajzu
7. marec	175. výročie narodenia Tomáša Ragigua Masaryka
18. marec	765. výročie narodenia Matúša Čáka Trenčianskeho
24. marec	240. výročie narodenia Jána Hollého
27. marec	30. výročie úmrtia Margity Figuli
30. marec	205. výročie narodenia Andreja Sládkoviča
2. apríl	220. výročie narodenia a 150. výročie úmrtia Hansa Christiana Andersena
5. apríl	80. výročie prijatia Košického vládneho programu
8. apríl	75. výročie narodenia Júliusa a Františka Držíkovcov
13. apríl	125. výročie narodenia Zuzky Zgurišky
5. máj	95. výročie narodenia Margity Grébnerovej
8. máj	80. výročie ukončenia 2. svetovej vojny
12. máj	390. výročie založenia Trnavskej univerzity
13. máj	230. výročie narodenia Pavla Jozefa Šafárika
14. máj	95. výročie narodenia Kláry Patakiovej
15. máj	305. výročie narodenia Maximiliána Hella

17. máj	165. výročie narodenia Martina Kukučina
4. jún	105. výročie podpísania Trianonskej mierovej zmluvy
10. jún	120. výročie narodenia a 65. výročie úmrtia Františka Hečku
23. jún	70. výročie Spartakiády
28. jún	120. výročie narodenia Márie Rázusovej Martákovej
2. júl	85. výročie úmrtia Ladislava Nádaši Jégeho
21. júl	145. výročie narodenia Milana Rastislava Štefánika
30. júl	65. výročie úmrtia Rudolfa Jašíka
1. august	180. výročie vydania prvého čísla Slovenských národných novín
22. august	240. výročie od vydania patentu o zrušení nevoľníctva v Uhorsku
2. september	115. výročie narodenia Andreja Vrábla
22. september	245. výročie narodenia Jána Čaploviča
3. október	30. ročník Bienále ilustrácií Bratislava
21. október	275. výročie narodenia Juraja Fándlyho
28. október	210. výročie narodenia Ľudovíta Štúra
11. november	95. výročie narodenia Milana Láluhu
2. december	220. výročie bitky pri Slavkove
4. december	115. výročie narodenia a 50. výročie úmrtia Jána Kostru
20. december	120. výročie narodenia a 55. výročie úmrtia Dominika Štubňu Zámostského
25. december	90. výročie narodenia Albína Brunovského

KALENDÁRIUM osobností a udalostí na rok 2025

Zostavila: **Oľga Schillerová**

Vydala: **Tekovská knižnica v Leviciach**

Miesto vydania: **Levice**

Rok vydania: **2024**

Určené pre internú potrebu